

Latvijas Mediju ētikas padome

Biedrība "Latvijas Mediju ētikas padome"

Ētikas padomes atzinums Nr. 8/2023

Rīgā, 2023. gada 2. oktobrī

Biedrības "Latvijas Mediju ētikas padome" (turpmāk – "Biedrība" vai "LMĒP") Ētikas padome (turpmāk – "Padome") šī gada 29. augusta sēdē šādā sastāvā: Daiga Sproģe, Aleksandrs Mirlins, Guntars Līcis, Baiba Liepiņa, Skaidrīte Lasmane, Ingemārs Vekteris, Anda Rožukalne, Andrejs Mēters

konstatē:

[1] Biedrības valde 2023. gada 25. jūlijā saņēma Jāņa Dombura (turpmāk – "Sūdzētājs") iesniegumu, kam pievienota sūdzība, (turpmāk – "Sūdzība") par žurnāla "Privātā Dzīve" 18. jūlija vāku (turpmāk – "Žurnāla vāks").

[2] Sūdzētājs norāda, ka Žurnāla vāks ir maldinošs un attiecībā uz Sūdzētāju sniedz nepatiesas ziņas, – uz Žurnāla vāka publiskota nepārbaudīta un nepatiesa informācija par Sūdzētāju, kas aizskar tā godu, cieņu un reputāciju. Tas darīts publicējot viltus jeb patiesībai neatbilstošu attēlu - krāpnieku internetā iepriekš izplatītu fotomontāžu, kurā ietverta Sūdzētāja seja, un uz attēla izvietojot divus virsrakstus – "Domburs ierauts starptautiskā afērā" un "Arests krāpšana, kauns...".

Sūdzētājs skaidro, ka publicētā fotomontāža sniedz acīmredzami maldinošu nepatiesu informāciju jeb ziņu, ka policija viņu saslēgusi roku dzelžos, tātad, aizturējusi vai arestējusi. Saprast, ka šis attēls ir krāpšana un tas nav paties, varot cilvēki, kas ir iepriekš informēti par notiekošo krāpšanu, taču nav pamata domāt, ka lielākā daļa, kas redzēja šādu Žurnāla vāku, ir bijuši informēti.

Par tekstu, kas izvietots uz attēla, Sūdzētājs norāda, ka tas nekādi nemazina maldinošo priekšstatu, bet vēl vairāk, pastiprina pamatu domāt par Jāņa Dombura pretlikumīgu rīcību un sankcijām par to no policijas puses.

Sūdzētājs skaidro, ka teksts "Domburs ierauts starptautiskā afērā" kopsakarā ar otru teksta daļu un attēlu nerada pamatu secināt, ka Domburs ir afērā cietušais, bet rada pamatu vai iespēju nepatiesi konstatēt, ka informācijas būtība ir – ka Domburs iesaistījies kādā afērā neuzmanības, vieglprātības vai citu iemeslu dēļ. Lietojot tekstu "Arests krāpšana, kauns..." nav nekādas norādes, ka šis ir fragments no viltus ziņām, līdz ar to šis apgalvojums, jo īpaši kopsakarā ar attēlu, sniedz nepatiesu informāciju jeb ziņu, ka Domburs ir ticis arestēts saistībā ar krāpšanu – tātad kriminālnozieģumu.

[3] Sūdzētājs skaidro, ka Žurnāla vāks ir papildu atsevišķa satura vienība, pēc būtības – atsevišķa nodaļa, jo īpaši gadījumos, kad vāka saturs atšķiras no žurnāla iekšlapās publicētā raksta, kā tas ir šajā gadījumā. Tāpat, neatkarīgi no žurnāla 8. lappusē publicētā raksta satura, minētā attēla un teksta publikācija uz Žurnāla vāka ir nepatiesu ziņu izplatīšana – vismaz attiecībā uz to auditorijas daļu, kas žurnālu nav iegādājušies vai lasījuši, taču ir redzējuši to publiskās vietās vai kur citur saņēmuši tikai to informāciju, kas publicēta uz Žurnāla vāka.

Sūdzētājs liecina, ka pēc žurnāla iznākšanas personīgi saņēmis vairāku cilvēku komentārus, kas apliecina, ka uz Žurnāla vāka publicētā nepatiesā informācija ir maldinoša.

[4] Apzinoties, ka "Privātā Dzīve" darbojas dzeltenās preses žanrā, Sūdzētājs tomēr apšaubā, ka žurnāla rīcība konkrētajā gadījumā ietilpst arī dzeltenās preses robežās. Netieši par to liecinot arī citu – samērīgu un nemaldinošu attēlu un tekstu saturs šī un citu žurnāla numuru pirmajās lappusēs.

[5] Sūdzētājs lūdz LMĒP izskatīt šo jautājumu un sniegt vērtējumu vai atzinumu.

[6] Atbilstoši Biedrības Statūtu 6.2. punktam Biedrības valde Sūdzību nosūtīja žurnāla “Privātā Dzīve” izdevējam SIA „Žurnāls Santa”

[7] Atbildes vēstulē Izdevējs norāda, ka nepiekrīt Sūdzētāja paustajam, ka Žurnāla vāks ir maldinošs un sniedz nepatiesas ziņas par Sūdzētāju.

Izdevējs skaidro, ka Žurnāla vāks ir saistīts ar žurnāla 8. lappusē publicēto rakstu par to, ka nezināmas personas peļņas nolūkā sociālās saziņas vietnē Facebook.com izplata viltus ziņas par sabiedrībā zināmām personām, konkrētajā gadījumā – par J. Domburu. Publikācija ir veidota kā sabiedrību informējošs materiāls, un par centienu lasītājam skaidrot J. Dombura lomu, liecina fakts, ka publikācijā ir iekļauti Izdevniecības žurnālista un paša J. Dombura sarunas fragmenti, no kā nepārprotami ir skaidrs, ka Publikācijā runa ir par vietnē Facebook.com notikušu krāpniecisku akciju un kāda ir J. Dombura attieksme pret notikušo.

Izdevējs argumentē, ka vārdi “afēra” attiecināmi uz Facebook vidi, savukārt, “vārdi “ierauts” un “ievilkts” ir lietoti, lai norādītu, ka J. Dombura vārds un attēli krāpnieciskajā akcijā ir izmantoti pret viņa paša gribu, t.i., parasti “ierauj” un “ievelk” vardarbīgi, ne brīvprātīgi. Par attēlu izvēli, Izdevējs skaidro, ka “attēli ilustrē Publikācijā aprakstīto notikumu.”

Izdevējs pauž uzskatu, ka publikācijas satura izvietošana dažādās žurnāla lapaspusēs, piemēram, uz vāka un iekšlapās ir drukātās preses prakse, un žurnāla vāks ir skatāms tikai kopsakarā ar publikāciju iekšlapās. Izdevniecībai šķiet nepamatota doma, ka varētu būt tāda auditorijas daļa, kas informāciju no žurnāla iegūst, nevis lasot tā saturu, bet tikai aplūkojot informāciju uz žurnāla vāka.

[8] Biedrības valde Sūdzību un Izdevēja atbildi nodeva izskatīšanai Biedrības Ētikas padomei atbilstoši Biedrības Statūtu 6.1.1. punktam.

Ētikas padome secina:

[9] Sūdzētāja un Izdevēja viedokļi atšķiras jautājumā par Žurnāla vāku, nevis par žurnāla iekšlapās publicēto rakstu.

[10] Publikācija žurnāla iekšlapās ir saistīta ar medijpratības tēmu; tā pievērš uzmanību aktualitātei par viltus ziņām un manipulāciju ar auditoriju sociālajos medijos. Ar Žurnāla vāku, dzeltenās preses žanra tradīcijās, mēģināts izraisīt interesi par publikāciju, tomēr attēla un teksta lietojums uz tā nav bijis pietiekami precīzs, un, attiecīgi, var maldināt lasītāju. Ētikas padome izprot, ka žurnāls “Privātā Dzīve” darbojas arī dzeltenās preses žanrā, kura robežas ir ļoti plaši interpretējamās. Tāpat var būt dažādi skatījumi, vai virsraksti, vāki, fotogrāfijas ir uztveramas tikai kopsakarā ar pārējo publikāciju veidojošo un ar to saistīto informāciju, vai vērtējami arī atsevišķi. Tāpat var diskutēt, vai publikācija vērtējama atsevišķi vai kontekstā ar informāciju, kas kādu laiku bijusi pieejama daļai sabiedrības, kā tas bija šajā gadījumā.

Izvērtējot Žurnāla vāku, Ētikas padomes locekļu ieskatā, tajā ir saskatāmas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes, jo ar afēru saistītās maldinošās informācijas koncentrācija uz Žurnāla vāka liek izdarīt pretējus secinājumus, nekā izriet no raksta žurnāla iekšlapās. Pēc Ētikas padomes locekļu domām, to pašu nolūku – piesaistīt interesi un informēt par afēru - būtu iespējams īstenot arī ar pārdomātāku un precīzāku tekstu, piemēram, precizējot, ka afērā ir izmantots tikai Jāņa Dombura vārds vai attēls, vai uzdodot pie vāka ilustrācijas jautājumu. Tāpat jāņem vērā, ka attēls bieži ir iedarbīgāks par verbālo informāciju, tāpēc minētā viltus foto izmantošana var maldināt lasītāju. Mediju ētikas padomes locekļi nonāca pie secinājuma, ka minēto attēlu varēja izmantot korektāk, piemēram, ar skaidru norādi, ka tas ir viltojums. Tomēr krāpnieku radītā informācija uz Žurnāla vāka ir pasniegta kā fakts, kuram pietrūkst vajadzīgā precizitāte, lai neraisītu lasītājiem divdomīgus secinājumus. Nevienam neradās šaubas, ka medijam, kas nedarbotos “dzeltenās preses” žanrā, līdzīgā gadījumā, visticamāk, tiktu saskatīts ētikas pārkāpums.

[11] Ētikas padomes locekļi rekomendē Izdevējam ar lielāku rūpību un atbildību strādāt pie žurnāla “Privātā Dzīve” vāku veidošanas, lai novērstu iespējamo auditorijas maldināšanu, publikācijās skatīto personu aizskārums un uzturētu dzeltenās preses žanram iespējami labu reputāciju.

[12] Ievērojot šos apstākļus, Ētikas padome balso, vai uz Žurnāla vāka saskatāmas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes vai tiek identificēts mediju ētikas pārkāpums.

Daiga Sproģe, Baiba Liepiņa, Skaidrīte Lasmane, Aleksandrs Mirlins, Ingemārs Vekteris, Andrejs Mēters, Anda Rožukalne balso, ka Žurnāla vākā ir konstatējamas Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes. Lai novērstu interešu konfliktu, Latvijas Preses izdevumu asociācijas izpilddirektors Guntars Līcis nepiedalās balsojumā.

Ētikas padomē nolemts:

1. Publikācijā ir saskatāmas Biedrības Ētikas kodeksa pārkāpuma pazīmes.
2. Lēmumu paziņot Sūdzētājam un Izdevējam.
3. Lēmumu publicēt Biedrības interneta vietnē un izplatīt informāciju par to atbilstoši Biedrības Statūtu 6.6. punkta noteikumiem.